

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

THE JEWISH QUARTERLY REVIEW

JULY, 1896

EGYPTIAN FRAGMENTS.

מגלות, SCROLLS ANALOGOUS TO THAT OF PURIM, WITH AN APPENDIX ON נגידים THE FIRST.

THE Rev. G. Margoliouth published in the Jan. number of this Review a scroll concerning a calamity which befell the Jews of Cairo in 1524 A.D.¹ There is an analogous document in Hebrew which refers also to the Jewish community of Cairo sometime in the second half of the twelfth century, before 1196 A.D.² It bears at the end the title of *Megillah*, and is written in rhymed prose, which makes a translation difficult, and many sentences are unintelligible or at least doubtful even where the MS. is in the best state, which is not always the case. The salient points are the following:—

(1) A certain Zuta³ or Sar Salom⁴ tried to obtain from the king the right to farm the revenues of the Jewish com-

¹ See JEWISH QUARTERLY REVIEW, VIII, p. 274, and ibidem, p. 511. To be added (1) Elijah Kapsali's account in his work with the title ספר רבי אליהו, extracted by the late Rabbi M. Lattes with the title of לקושים שונים (Padova, 1869, p. 91 sqq., and p. 113, note 65, where other references are given); (2) ס' יחוסן by A. Zakkut, ed. Constantinople, at end of sheet 2 b, l. 18 (ed. Cracow, fol. 153, l. 7).

² See the date at the end (p. 551).

³ Pages 547, ll. 7, 10.

⁴ See pp. 545, note 2; 547, ll. 11, 16, and Appendix II; also ידיה (Arabic لحيى?), p. 547, note 10.

munity after the death of Samuel han-Nagid (the prince). The chief function of the Nagid was to collect the taxes for his chest. This function went in various countries under different names. In Bagdad it was the *Nasī* (נשיא), in Persia the *Resh Galutha* (ריש גלותא), in Egypt from the tenth century, and in Spain in the eleventh century, *Nagid* (נגיד or נגיד אל)¹. The date of Samuel Nagid's death is at present not known, the history of the Jews in Egypt has still to be written, and we hope that an attempt may be made by using the fragments of Hebrew and Rabbinical as well as Arabic documents discovered in the last three years (see further on, pp. 556-559). Unfortunately they are not all in the possession of public libraries, and private possessors are not invariably inclined to make them accessible.

(2) There is a mention of a new king of Egypt, which probably means Salah ed-Din (Saladin), who reigned from 1169 A.D. to 1192 A.D., since it is said of him that he went to the Holy Land (in the years 1189 to 1192). With his licence, Zuta farmed the revenues, which he had in hand for four years.

(3) Further on we read of the arrival of Maimonides in Cairo, who, owing to his great reputation, succeeded in crushing the power of Zuta. The last two items, viz. concerning Salah ed-Din and Maimonides have been already pointed out by Dr. Harkavy². Maimonides' influence in public affairs could scarcely have begun before 1175 A.D.³, and Salah ed-Din went to conquer Palestine in the year 1189 A.D.

(4) Further on, a certain Isaac, a rabbi of importance, is mentioned as saving the Jews from the calamity caused by Zuta. Dr. Harkavy may be right in identifying him with

¹ Arabic form Nagdela or Nagdallah, not Nagrella, as the late Professor Graetz writes, following Dozy's editions of Arabic historians, saying that *d* (ד) and *r* (ר) are not easily confounded (*Geschichte der Juden*, VI (2nd ed.), p. 382). Quite on the contrary these two letters are exchanged frequently in Hebrew and Arabic.

² In המצפה, see p. 543 (1).

³ See Graetz, *op. cit.* (note 1), p. 310 sqq.

R. Isaac ben Shoshan had-Dayyan, who was a member of the בית דין, presided over by Maimonides¹.

Dr. Harkavy² supposes that Zuta was a Karaite, like his namesake, against whom S^aadyah Gaon wrote a controversial treatise. But the antagonist of S^aadyah is called *ben Zuta*, and moreover Zuta boasts, in the *Megillah* here printed, that he is versed in the Bible, Mishnah, Talmud, Halakhoth, Boraithoth, Toseftoth, and the commentaries³, learning which is hardly suitable in the mouth of a Karaite; besides the composer of this document would not have omitted to mention in condemnation that Zuta was a Karaite by the side of epithets like רשע, שומא, &c.

As to the מדרכי, mentioned in the *Megillah*⁴, see Appendix I (p. 553).

I have to mention a last item before I begin with the bibliography of our document. That is, that the document in one MS. is dated the fourth of Ab, 1508, of the era of Contracts or Seleucides, which is 1196 A.D. The writing of this MS., which seems to be written in Yemen rabbinic characters, is scarcely as old as that. The date seems therefore to be that of the composition, but the event or calamity must be older, since the author of the document says that his father told him concerning Zuta's doings. But the author of our document cannot be (as we shall see) Abraham son of Maimonides, as Dr. Harkavy hints, saying "if the sentence 'My father, my splendour, and my honour' refers to Maimonides, we have to conclude that our document was written by his son Abraham⁵." We shall see that the author of this document is Abraham ben Hillel⁶; the latter is perhaps identical with Hillel ben Nissim or Hillel החבר, whose name is in documents in the Bodleian Library, Hebrew c. 13.

Our document is taken from three sources:—

(1) From a fragment belonging to my friend Dr. Harkavy,

¹ In דמזסא.

² Ibidem.

³ See p. 547.

⁴ See p. 545, ll. 16, 25.

⁵ *Op. cit.*, p. 3.

⁶ P. 544.

published in a Hebrew Quarterly called *המצפה*, edited by Alexander Zederbaum, No. 2, 1885 (3, חדשים גם ישנים), St. Petersburg, in the following order:—

(2) From the MS. in the Bodleian Library, Hebrew *d.* 35, ff. 1 b to 3, obliterated containing fol. 1.

(3) From a MS., *ibidem*, Hebrew *e.* 56, ff. 33 to 39, lacuna at the beginning.

The missing part cannot be considerable¹.

It seems that other pieces were composed, or at least another one in verse; indeed the MS. *d.* 35, fol. 1 contains the following end of a second composition.

I.

במצאה קשיטה	בחה בטרף
אבל שור ותיש	ואינו בליש
ויבעט בעיטה	וינעה בדיש
דלים ונוהים	ועושק כמהים
בשוה פרוטה	ומוכר אלהים
ונשאר לזנב	והוביש כגנב
• בשחטו שחיטה •	ודומה לענב
בראשו וכעסו	והושב חמסו
• וקרא שמטה •	וצור חש לנסו
חפוי ראש כרתו	ונדחף לביתו
• ונחה ושקטה •	ושמחה ערתו
בשמחה ושירים	ועשתה לפורים
עלי כס ומטה	ושרות ושירים

II.

נאום אברהם בר הלל • ראשית אמרי
אהלל • לאל המהולל בכל יום וליל • כי אם
בזאת יתהלל המתהלל:

¹ [ ] means conjectural reading for passage of the MS. *d.*; ( ) reading from Harkavy's text, missing or obliterated in MS. *e.* The lines of this MS. only are put as in the original.

² From MS. *e.* to חמס, p. 545, l. 10.

רצוני שתהא זו האגרת • לעונות זוטה
 מזכרת • כתובה בספר מהודרת • בעט
 בחל ועופרת: • ויהי מקדמון • בימי
 מלכות הארמון¹ • יהיה מלך אוהב ממון •
 ויתן לו באלף דרכמון • כרם היה לשלמה²
 בבעל המון • ויסובו עליו השוטרים •
 ויאמרו האלף לך שלמה² ומאתים
 לנוטרים • ויבוא אל כרם שורק •
 וישמחו נעור וריק • פרץ גדרו •
 והשחית הדרו וירדהו באף וחמם

(lacuna) ³משען לכל הל[ך • ורשות] ⁴לעמוד בה[י] כל המלך: מעלה יתירה
 וגדולה וי... כל בכל ענינות • ושמעו הלך בכל המד[ניות] • [נותן] מנות: בסתרים
 ובגלויים • לאבין[נים] • לעניים: ושולחנות ערוכות לשבעים ולרעבים • ולרחוקים
 ולקרובים • ולכל עוברים ושבים: וצדקות בכל רגע ועונה • לגר ליתום ולאלמנה:
 ולכל חשוב אשר מנכסיו הוסר • יתן די מחסורו אשר יחסר: פנה החדר מנהל
 מהערר בסדר: מרדכי הז[מן] • עם קדושים נאמן: החליף זה הרשע האור
 באופל • והע[שיר בשפ]ל • והנפילים בנפל: ונטע נעמן בצרעת נע[מן] • ונא[מן] לב
 יצא ויבוא המן: מכוער בתבניתו • מבוזה בכל[משריתו]: רע במפעל וענין • לסטם
 מזוין: חנף ומרע כמו חפרע • אוי לרשע רע: מרשיע בכל דרכים ומסלולים •
 והאיש קשה זרע מעללים: נהפך לאבל הדגל • וקשה לישראל כיום שנעשה בו
 העגל: ונעתם אור צהרים • ויהי חשך אפילה בכל ארץ מצרים: ונתאבלו הדיינים
 והזקנים • ויהי העם כמתאוננים: וישבו השרים בבתיהם ענומים • וכל הקהל
 בצרות ועמים • ששים יום וששת ימים: ונחשבו אצלם מרוב המגינה • יום [לשנה
 יום] לשנה: עד שהגדילו צעקתם • וישמע אלהים את נ[אקתם]: החי[ש] ישועתו •
 ויזכור להם את בריתו • וישב מרד[כי למקומו] והמן נדחף אל ביתו: במקדם
 ומראש • אבל וחפוי ראש: וחרפת עמו הסיר • ועליהם שמואל הנגיד השיר:
 והסיר האופל מנתיבותם • ולכל בני ישראל היה אור במושבותם:

¹ Armenian, allusion to Saladin, who was a Kurd; יארמון would mean a Christian, out of place in Egypt at the epoch.

² Perhaps an allusion to the name שלום (see p. 542, note 3).

³ Here begins MS. d.

⁴ The letters and words in [ ] to l. 3 are obliterated in the MS., mostly supplied by Dr. Friedländer. Further on [ ] means from MS. d, and ( ) from Dr. Harkavy's MS. See p. 544 (1).

צח ואז נשאתי משלי • לעיני כל קהלי:

בתי כנסיות לבדד ישבו (בו) כל ימי פגעים אשר נמרו •¹

דמו לילדת בשבתה עד מלאת ששה וששים יום וע[ב]ר¹:

ונשאר כמה שנים בצרות ויגונים • לענ וקלם לכל המונים • והוא מקבץ
הדרכמונים • מכל צד ופינים • משור עניים מאנקת אביונים: מאכלו שעורים •
וח[י]ו כחיי החמורים: לבושיו בלויי סחבות • ובתיו חרבות: ואשתו ובניו
לעין הכל • ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל: הממון יצפנו • ולא ישליטנו
האלהים לאכל ממנו • כי איש נכרי יאכלנו:

ויהי אחרי כן וימת שמואל • ויספרו לו כל ישראל: וישמח הרשע² במוותו •
וישיג נאותו: וילך אל המלך וימסר בו • ויאמר המן בלבו: למי יחפוץ המלך לעשות
יקר יותר ממני • עתה ילוה אלי ויאהבני: כי אקבץ לו הממון • ואוציא אליו כל
מטמון: וידבר אליו כזבים • ויאמר כי תחת ראשו עשרת אלפים זהובים: וישלח
המלך עמו גברים • וימצאו דבריו שקרים: ויכעס המלך ויאמר בהבל תפצה
פיך • ויאמר לבנו עלה וקבור את אביך: ויאמר צא ואל תוסף ראות פני •
דובר שקרים לא יכון לנגד עיני: ויצא מלפניו בבושת פנים • ויאמרו כל העם
לרגום אותם באבנים:

ויהי בימים הרבים ההם³ וימת מלך מצרים • ויקם מלך חדש על מצרים:
ויערב ממנו השררה⁴ במאתים [דינר]⁵ בכל שנה: ויאמר אנכי אחטנה •
מידי תבקשנה: ויושיט⁶ שועל • ויקח מיהפ⁷ נעל: וישר כמו ארבעה שנים •
והקהל מרודים מעונים • ודמעתם⁸ כעננים • עד השקיף צור ממעונים •
ורחים על המונים • כרחם אב על בנים • והשקיט השאננים • ומהה יי
אלהים דמעה מעל כל פנים: ושלח⁹ ציר אמונים • אות הדורים¹⁰ מופת
הזמנים: משה הרב • נר מזרח ומערב: האור הבהיר • והכוכב המזהיר: יחיד
הדור ופלאו¹¹ • ממזרח שמש¹² עד מבואו: והשיב הדת לישנה • והעמידה¹³ על

¹ The *e* is distinct in the MS. The reading וישרו is genial but impossible according to the MS. (see גנני ירושלים, by Rabbi S. A. Wertheimer, I, p. 38, l. 15, and Postscript I, below, p. 559).

² Continuation of *e* to בימי (p. 547, l. 15).

³ Beg. in H, p. 3 to והוא, p. 4, l. 5 (our text, p. 547, l. 11); next comes הפך, p. 5, l. 6 to end (our text, p. 547, l. 11), followed by יצא, p. 4, l. 5 (our text, p. 549, l. 5), to ורפתו, p. 5, l. 5 (our text, p. 550, l. 13).

⁴ *e* השררה.

⁵ Only in *d*.

⁶ So all, *d* blotted.

⁷ *e* blotted.

⁸ MS. H והמזרח.

⁹ So both, H ושלח.

¹⁰ So both.

¹¹ In *d* injured.

¹² *d* H ויעמידה.

¹³ Here begins MS. *e*.

מכונה: ויסר הצלם * מן הה(י) כל • ויפתה ויוכל¹: ותהי ראשית ה(ת)שועה
(ע)ל ידו • לזרע² ידירו: ובראו(תי כי) זה זוטא (העוכר • ברוע) מעשיו יזכר: כי
הם רבים מלמ(נות • ועצומים מלשנות •) ודתייהם שונות • מכל הלשונות:
התמהמהתי (ותמהתי) ונלאיתי³ לספר קצותם או לחוותם: ואין חדש בהזכירם •
כי אין איש שלא יודעם⁴ ומכירם: לולי הנם הנאדר • הבא באדר הנהדר: מיד
חשתי ורחשתי • ואם לא ניהשתי⁵ ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי:
כי זה זוטא⁶ הרשע והחוטא⁷: בקש⁸ לאבד זרע ידידים • כהמן צורר היהודים:
ולכן אגיד מעט ולא אכפיק אחד מאלף שערים • אבל ראשי דברים מעידים על
הנשארים:

הגדני אבא מרי (הודי ויקרי) כי זה זוטא • אשר כלימות עוטה: בכל
חרמין ולוטין⁹ יהיה • קראוהו יולדיו יחיה¹⁰: והוא הפך שמו שר שלום • במתג
ורסן עדיו לבלום • ויקח אדרתו ויגלום: וירדוף אחר[י] השררה • והיא בורחת
ממנו וסרה: ויאמר בשטותו • ועוצם מפשותו: הלא המשרה קבועה בשמי •
ירושתי מאבי ואמי • אף אני בחלומי • ראיתיה על שכמי • נחמו נחמו עמי: כי
קרן ישועה בימי תצמח • וממני יקבל המשיח: ולא בש¹¹ בכתבו שמו בת[עלם] •
לפנינו ש[ורשלים]¹²: ויבט אל עדתו ה[יושבים] • ויאמר א[ינם אצלי] חשובים:
הלא תדעו כי אין כמוני • בכל המוני • ראש תחכמוני • וכל חכמות על ציצית¹³
לשוני: מי יחפוץ יבוא ויקח • בטרם אלקח: הלא עלי בת קול תענה משמים • הוי
כל צמא לכו למים: אם בתורה • אני לה עין מאירה: ואם בנביאים • אחפש בם
מחבואים¹⁴ • ואם בכתובים • אני להם נטפי רביבים: ואם במשנה¹⁵ • בין שפתי
שנונה: ואם בתלמוד • אני לו בעמוד: מחזיק יסודותיו • ומבאר סודותיו: ואם
בהלכות • לפני ערוכות • ועלי סמוכות: ואם בבריתות ותוספתות • פשוטות לי
בכל עתות • ופתות אותם פיתות: ואם בפירושים • אני להם חכם חרשים • ורכב
ופרשים: ואם בחכמת היונים • (אפרש בהם) כמה גוונים: וכמה יש לי חיבורים •
[וענינים] יקרים: (חדשים לבקרים • ואם בדבור • אני כמעין המתנבר • שמעו כי

¹ H analogous to 1 Kings xxii. 22. Perhaps an allusion to the many conversions of the Karaites to Rabbanism soon after the arrival of Maimonides in Egypt. See גנוי ירושלים, I, p. 39, note xx.

² H מורע.

³ H ונלאתי.

⁴ H corr. ידעם.

⁵ H ניהשתי, d omits the last three words.

⁶ H וזוטא (everywhere).

⁷ H MS. והחוטא.

⁸ e שבקש.

⁹ d and e לווישין.

¹⁰ The allusion contained in the words יהיה . . . ידיר is difficult to guess. Dr. Harkavy proposes the name of يحيى. Dr. Friedländer thinks that יהיה is an allusion to Genesis xvii. 18 and xvi. 12.

¹¹ H ביש.

¹² Put for שר שלום, above, l. 11.

¹³ H הוחת, but corr. על ציצית.

¹⁴ H מחבואים.

¹⁵ In d follows נ.

נגידים אדבר): ואם אשיר שירים • בלשוני צחות מדוברים • ומפתח שפתי מישרים: ואם בספרי הרפואות • אני בהם אות: אכלו לשבעה ושמו בכליכם • גר ותושב אנכי עמכם: ויפן אלי • וישם עינו עלי: ויאמר חוש לשלול מן החכמות • פן תנחם אחרי מות: עניתיו כמה תרבה כוז • והלב נמס חז: התחשוב לפניך היהודים • לפניך עתודים: הלא אתה כשור חריש • ומי יתן ותהי אויל מחריש: הן שמך לא תרע תתגה • ויאמר אולי משנה הוא: והייתי טועה • ואני תועה: עניתיו השור על בלילו גועה: והרבו השחוק לבלי חוק • הקל נשמע עד למרחוק: וילחישני נא כבדיני: כי אני זקן¹ • ומהיום מעשי אתקן: עניתיו אין לך מיד כסיל פורקן • מעות לא יוכל לתקן: הנה חכמות שלא גמרתה • וידעתה ומזמות שלא חקרתה • אמנם כזבתה ובכל שקרתה: אבל אנה השירים • אשר לך מיושרים • ויאמר בפי שירות ושירים: והם הרבה הרבה • כמו הארבה: עניתיו אנחנו חפיצים לראותם • הוציאם אלינו ונדעה אותם: שיר לנו אחד מהם • עדי נראה עניניהם • ונלמוד מדרכיהם: ויען לא אשמרם • כי מחול ימים ירבו אם אספרם: הן² עניתיו הלא הם כתובים בספר • הראינו אותם ומדברך אל תפר • ויען היו כאשכל הכופר • וגונבו מביתי ולא מצאתי להם כופר • אבל יש שירה תדמה לעופר • הנותן אמרי שפר: ואמר הראנו • ואל תניאנו: כענין שנ' הראינו • את מראיך השמיעני: את קולך כי קול[ך] תפל • ומראך אופל: ויחפש ויוציא * חטאנו • ולקרותה הטינו³: ויאמר ראו כי הוא על שמי • ואין לאחר עמי: ונשבע כי מלבו בדאה • ומקרבו הוציאה: עניתיו קראנה • עדנו מפין ונשמענה: ולא הבין בה מילה אחת • אבל החשיך תארה ושחת: ואומר לו כמה שבועות תשבע לשקר • לא דין לך ולא עקר: הלא היא פליפת סניא נהור • ואתה חמור: והוא בכל זאת לא יתעלם • ולא יבוש⁴ ולא יכלם: ולא יברחנו בן⁵ קשת • ולא ידע עול בושת: ועד באתי ביום אחר לבית הכנסת • והוויא יושב על הכסת: והוא ישפוך מבטנו כקיתון • ויפתח יי את פי האתון: ויען והוא מסבר • כי חיילים יגבר: וענינות יבאר • ולא יפאר ויאמר כמתפאר: שמעו אחים ורעים • הלא עברכם מן הרעים • ולא מן הרועים • ויענו כל השומעים • אף מן החטאים והרשעים: אמת כן דברת • אך הפעם לא שיקרתה: ואומר אוי לך מגולם • לא תפריש בין קמץ לחלם: לא תרע אלא ישיבת המצבה • ותקרא ראש ישיבה • ואתה זקן אשמה וחובה: אין אתה באמת • אלא ראש כלב מת: ומה אספר מתועבותיו • ורוע נתיבותיו: ושבועותיו השקרים • אשר לא נחקרים: כי הם ידועים לכל

¹ MS. pī.² So MS.; הנה?³ So MS.; perhaps הכינו ולקרותה הכינו.⁴ Repeated in MS.⁵ MS. בין.

רחוק וקרוב • שלא ימנו ולא יספר מרוב: ומושב מושב לצים • וכל מעשיו מעשה פריצים: והוא בכל זאת לא יחפיר ולא ילבין • כסוס כפרד אין הבין: אבל באילו הימים • הנאהבים והנעימים • היו תאומים: כי יצא חומר מנזו • ויצא טבעו ברשעו: והוליד בן פריץ כמותו • וכצלמו וכדמותו: וינק חמת תנינים בשפע • כי משרש נחש יצא צפע: וילמוד דרכיו • וילך במהלכיו: כהיום וכאתמול • ולא סר ימין ושמאל: אבל הוסיף ולא חיסר • עד [ש]לא השיג¹ האב ממנו המעשר: והוא (מכל) צד ברשעותו עומד • עד בא האב ללמד² ונמצא למד: ויאמר לאביו אני אתמוך ידיך • ואחזק במשרה מצעדיך • הגני עמך כנפשך ואשר יצא ממיעיך הוא יירשיך: וישמח האב בחמודו • יראו עיניו כידו:

ובראותם כי המלך [מלך] צדק • מחזיק הברק [ומסיר החרק]: מעביר הפחד • ולא יקח שוחד • וימסרו בכל היהודים יחד: ולקחו מועצות וירעו • חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו: ויאמרו הבה נתחבמה להם • ויפול פחדנו³ עליהם: ויאמרו למלך ולשרים • כי אויבי המלך היהודים מעורים: ויחבאום⁴ בבתיהם • ומאתם לחמיהם⁵ ומימיהם: ובגלל שהודענו למלך דברים כדי לדרשם ולחקרם: קמו עלינו כולם מקטנם עד⁶ גדולם • ויאמר המלך הן עם אחד ושפה אחת לכולם: וזה החלם [לעשות] ועתה לא יבצר מהם • כל אשר יזמו לקמיהם⁷: כתבו לזה שישב למקומו⁸ • ויהיה עין למלך בעמו: וירא⁹ העם יראה גדולה • ונמלאו¹⁰ מתניהם חלחלה: וימסרו אחרי זאת בידו שנתים • וימס לבב העם ויהי למים:

ויהי מקץ שנתים ימים • בשוב יי את שיבת ציון היינו¹¹ כחולמים: כי אמרנו¹² השר שעזרו הלך לארץ הצבי • (אמרנו) אולי ננצל מידו כצבי: ואנחנו עת ממהרים • ועת מאחרים: קם בנו הרשע העקש¹³ • לפח ולמוקש • כי תואנה הוא מבקש: ולקח שלשה אנשים • יהודים גרים ורשים: ויאמר לאשר על בית המלך • המושל בכל הפלך: הלא אילו המורדים • אשר התביאו היהודים: ויבואו מארץ רחוקה לארץ מצרים • ויכלכלום לחם ומים: ויכס ויאסרם בנחשתים וימותו בבור¹⁴ שנים: ושאר הקהל חייהם נצמחים • כי אמרו¹⁵ כולנו מ(ת)ים: מיד קמו ולא התמהמהו • [ו]בספרי תורת¹⁶ החריומהו: אב¹⁷ ובנו באלה ובברית • תהא אחריתם להכרית: ועמדו והפילו שנים יהודים

¹ So H e; W. השיב.² ללמוד O.³ פחדינו e.⁴ ויחבאום e.⁵ H והם O; ומהם H.⁶ ועד H.⁷ לעשות בקמיהם H.⁸ על מקומו e.⁹ ויראו e.¹⁰ ונמלאו e.¹¹ היו e.¹² ראינו e.¹³ והעקש e.¹⁴ H proposes [ימים].¹⁵ H supplies [ור].¹⁶ תורה e.¹⁷ האב e.

אחרים • ואמרו אילו מכלל המחביאים¹ הצרים: ובראות הרב רבינו יצחק • יהי שמו לעולם ובספר חיים יוחק: (ו) כי כבר מאד המשא והאלהים נסה² • והנגע כי פשה • וידע את כל אשר נעשה: (ו) חם לבבו כאש בוערה • ויאמר אהה זו כלייה גמורה • ויצעק³ צעקה גדולה ומרה: ויאמר זו רעה⁴ חולה • מה אעשה לעם סגולה • עתה כמעט (י) אבדו בגולה • ויחרד יצחק חרדה גדולה: ויצא בתוך העיר מבוהל • ויקבוץ את כל הקהל: ויאמר דעו כי עצם הכאב וכבד • קראו צום ושפכו⁵ דם לב וכבד • אולי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד: שמעו אחי וכל המוני • עשו תשובה לשוכן מעוני • נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד יי: נתחנן אליו ברחשינו ונשפוך לפניו נפשנו • כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו: חזקו ידידים וידיכם אל תרפנה • [כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידיו תרפנה: כי] דעו כי זה [ה]שמן מפגיע • לא ישקיט⁶ ולא ירגיע • עד [אשר] חפציו יגיע • צומו וקולכם במרום להשמיע • עת צרה [היא] ליעקב וממנה יושע: רוצו ידידים ואל תערצו • חזקו ידים רפות וברכים כושלות אמצו: אף אני עליכם צמתי ואפר רבדתי • ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי: ויענהו הדבר עד מאד קשה • התפלל בעדינו וממנו אל תחשה • רק יהיה יי אלהיך עמך כאשר היה עם משה: נחו משכים בחבלך • בזכותך יופי מפעליך • הנה כל דבר ממהר אליך • ע[י]ני כל ישראל עליך: ראה כי הסיר נפוח • ועליך תלואות כל נפש ורוח: אולי זכותך יהיה עלינו סרוח • ויצא יצחק לשוח: והשקיף ברחמי הבורא • ועשה למען חסידו הירא • כי ביצחק יקרא: וישמע לתפלתו • ולא ישחית נחלתו • כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו: והציל עמו מדוחק • ושם רשעים מחק • ויברך אלהים את יצחק: שלומותיו יגביר האל • ויחיש בימיו הגואל • תחת אשר קנא⁷ לאלוהיו ויכפר על בני ישראל:

ובבואם לפני המלך • משען לכל הלך והחלך: הודיעוהו ענינם ומצפונם • אמר אני אסירם מעליכם • הקהילו אלי את כל זקני שפטכם • ושוטריכם שובו אלי ואשובה אליכם: ושבתו אליו ושמע לקולו • והסיר חרפתם מעלינו: ושבו בבושה וכלימה • ועשינו בהם נקמה • ונפלו בלא קימה • ולא היתה להם תקומה: ועמדנו ובשמותא⁸ שנית החרמנו • חסדי יי כי לא תמנו: ובוה העינין שוררתי • ושיר חדש עור[רתי]⁹: אהה לזמן הנחותי חשכן • ושמחותי באנחותי הפכן: וטובותי ברעותי דחפן • וכוסותי ברוש פתן מסכן • והולך כל ימותיו הנעימים אחורנית ועיות מהלכן: וזה דרכו אבל

¹ המחביאים H e.² נשא d e.³ ויצחק e.⁴ ריעה MS. H.⁵ וישפכו H.⁶ ישקוט H.⁷ קנה MS.⁸ ובשמותא MS.⁹ On margin d.

הוסיף תלאות בכל שבר ושור לא אעריכן: מסרנו ביד רועה אויל וחמור
 נוער להושיבו בדוכן: שמו זוטא אשר חטא והחטא וכל ארחות מתועבות
 דרכן: והחשך בפניו שף מעונו והאופל בעיניו נחשכן: ולא¹ יביט בפניו
 האפלים ולו בפני מאורות החשיכן: ולו בקש יהיה רועה אתונות אזי בו מאנו
 להיות נסיכן: ולו יהיה בכלבי הכשבים אזי בו מאסו להיות בתוכן: ובא לקח
 במסרותו למסרת קהילות אלו להרג משכן: והוליד בן פריץ חיות כצלמו
 וכדמותו וידיו הוא סמכן: עלי ראשו² יחילון דמי נפשות נקיים ששפכן •
 ודמו כי בדמים יחזיקום ידי מלכות ויושיבון עלי כן: והשיב אל עלי ראשם
 עמלם וכתנין עלי עקב נשכן: והוא עשה לרב יצחק צחוק עם קהלותיו ובצלליו
 סככן: והסיר מעלי שבכמם חרפות ורגליהן במעגליו תמכן: וחברתי מגלה
 זו כענין ימי פורים ומגילת ממוכן • ושירה זו תהי לעד ערוכה בפי שרים
 ושרות עם חניכן: ועוכר זה בעבדו עם ישורון עבדו אל בזה היום כעכן:

תמה וגשלם³ לבעצהם

אשר יגע וקנה לו ספרים ולבו מאשר במ ריק⁴ וריקם:
 כפסח אשר חקק עלי⁵ קיר דמות רגל ובא לקום ולא קם:
 ושלום

י דו ראב יהפך לשמחה אתקח לשטרות מצרים
 מבלה נר⁶

APPENDIX I.

Origin and Growth of the Nagid Dignity.

Dr. A. Berliner, in his German essay (in *Magazin für die Wissenschaft des Judenthums*, 1888, p. 50 sqq.), says that the *Targum* of the *Haftorah* for פסח gives this title to Joshua; and then it occurs as the title for Samuel ha-Levi at Granada (eleventh century). In a chronicle recently published from a unique MS. in the

¹ MS. ולו.

² ראש וראש אביו e.

³ MS. ושלום.

⁴ See Graetz, *Blumenlese* (לקט שישינים), Breslau, 1862, p. 33 n. MS. רק. These two lines are attributed to Samuel han-Nagid, of Granada, Graetz, *op. cit.*, p. vii (? of Egypt).

⁵ Graetz read אלי.

⁶ Dr. Friedländer, to whom I owe various suggestions for the difficult and corrupted text, gives the following reading: נשלח בן מצרים ו אב יהפך לשמחה: אתקח ישטרות הקצב להרג Sel. = 1196 A. D. = 592 of the Hejra.

Episcopal Library of Toledo, in the *Mediaeval Jewish Chronicles*, II (Clarendon Press, 1895, *Anecdota Oxoniensia*), p. 129, we find that a R. Paltiel bore that title in the time of al-Moez, who became king of Egypt in 959 A.D. This seems to agree with Sambari's *Chronicle* (*op. cit.*, I, p. 115), where he says that the *Nagid* dignity was instituted in the year 366 Hej. or 745 Sel. (the MS. belonging to the Alliance Israélite Universelle, Paris, read 748)=970 A.D. Sambari, however, is wrong in saying that At-Taya, Caliph of Bagdad, had married his daughter to a king of Egypt. My friend Professor D. S. Margoliouth drew my attention to the passage of Ibn el-Athir (VIII, p. 521), where it is said that the Caliph of Bagdad with the name *عبد الدولة* married in 369 Hej. a daughter of the king of Egypt. The correct reading in Sambari would be *עצר אלדולה*, which the scribes altered into *עצר אלדולה*; indeed the Paris MS. of Sambari has *עצר* both times. Paltiel was followed by his son Samuel (*Chronicles*, II, p. 130). Whether a son of Samuel succeeded we cannot say.—We know from a document brought to light by Mr. E. N. Adler, during his recent visit to Cairo, that there was a *נגיד* with the name of Judah who was a celebrated physician, probably towards the end of the eleventh century, or perhaps earlier (see E. N. Adler, *The Jewish Chronicle*, February 21, 1896, p. 18, and Document I further on, p. 556). He is perhaps identical with Judah *הנשיא*, son of Josiah *הנשיא*, who was a descendant of king David, came from Damascus to Egypt and became the *נגיד* (see Sambari's *Chronicle*, p. 133, l. 11; ed. Berliner, p. 32, l. 2 from below). We shall not take notice of Judah Hasid, mentioned in the *Mittheilungen aus der Sammlung der Papyrus Erzherzog Rainers*, I, p. 126 sqq., although we agree with our friend, A. Epstein (*Revue des Études Juives*, XXV, p. 227 sqq.), that this letter was addressed to Egypt and not to Babylon, as Professors D. H. Müller and D. Kaufmann think; for there is a difference between Judah *הכזיב* and Judah *נגיד*.—There is a *Nagid* mentioned with the name of Meborakh, son of Seadyah the physician (see Document III), but no date is given, or it is missing¹. Judah *Nagid* or Meborakh, according to

¹ In the next number of the REVIEW, I hope to give a document in which Meborakh is mentioned, who seems to be identical with our *Nagid*, although this title is not given to him.

their respective dates, was followed by Mordecai. Mordecai preceded Samuel. That Mordecai was a נגיד results from the fragment we have concerning him in the *Megillah* (see above, p. 545, ll. 11 to 16). Possibly our Mordecai may be identical with Mordecai בן אלחרביה, to whom an anonymous poet dedicates a poem of which only a part is preserved (see the periodical החלוץ III (1856), 153), for the following reasons: (1) The poet addresses him as נגיד עם אל, which is exclusively an Egyptian title, and sometimes in Spain, but not in Bagdad, as the late Prof. Graetz (*Geschichte der Juden*, vii (2nd ed.), p. 462) tries to identify him with Saad ad-Daulah, minister at the Mongolic Court. Here the title of נשיא was usually if not exclusively employed. (2) The incomplete poem says in the second line that Mordecai left the prison, and was treated with great honour when liberated. This point, Prof. Graetz says, is not known as concerning Saad ad-Daulah, in spite of the extended history of Saad given by Musulman writers. It is true that Makrizi does not mention this fact in his history of Egypt, but he does not give extended facts concerning the Jews. But it seems that the lines on p. 545 allude to some kind of disgrace inflicted by the king on Mordecai, which might have been mentioned in the lacuna, marked in the text, p. 545, l. 11. Moreover, to judge from the superscription, he had to do with the Sultan's finances.—Mordecai was succeeded by Samuel, son of Hanayah, who was still alive in the year 1468 Sel.=1157 A.D., according to a document in the possession of Mr. E. N. Adler; see Document III (p. 557). The Bodleian Library possesses a leaf which contains the end of a קינה concerning his death, but has no date (see Document IV, p. 558), but it is certain that he died before 1171, otherwise Benjamin of Tudela would have mentioned him. We shall not here discuss whether he is the author of the מבווא התלמוד or not, and whether he came from Spain or not, but we must ask Dr. Berliner whether by mentioning *as Nagid* Abraham the son of Maimonides after Samuel, he means that the dignity was not filled up in the interval. I suppose that is the case, and in that he follows the authority of Sambari's *Chronicle*. On the other hand, the late Professor Graetz is sure that Nethanel, who is mentioned by Benjamin of Tudela, was the נגיד after Samuel. But among all the qualities which Benjamin attributes to Nethanel, he does not mention the word נגיד; he says (about 1171 A.D.) concerning Fostat, וביניהם רבי נתנאל

שר השרים ראש הישיבה והוא ראש לכל הקהלות מצרים להקים רבנים . . . וחזונים. We have an earlier date in which R. Nethanel is mentioned. In a marriage contract, dated Fostat, in Egypt, the 23 Adar I, 1471 Sel.= 1160 A.D., published by Prof. A. Merx with facsimile and transcription, p. 39 of his *Documents Paléographiques Hébraïques et Arabes*, 1894, we read the following: להדרת יקרת צפירת תפארת כבוד גדולת קדושת מרא ורבא אדונא נאונא נתנאל הלוי . . . ראש ישיבה של גולה ירום הודו וינדל כבודו. . . רשותיה דהדרת יקרת צפירת תפארת כבוד גדולת קדושת מרא ורבא . . . הלוי. Benjamin omits the epithet הלאי, whilst the two documents do not mention the epithet הנגיד. Was it abolished for a time? It seems that that was the case, for in our Maimonides' influence is greatly praised, whilst there is no mention of the נגיד. Indeed, as we have already said, Sambari makes Abraham Maimonides follow Samuel: Abraham could not be the direct successor of Samuel, who was contemporary of Judah Halevi (1141 A.D.). Possibly Nethanel would not accept the title of נגיד in the face of Moses Maimonides, to whom, as we know, it was offered, and he refused it. Perhaps Nethanel was the *locum tenens* of the *Nagid* during the life of Moses Maimonides. It seems that in the century the early נגידים became eclipsed by Maimonides, since none was mentioned in the prayer for the dead recited on the Day of Atonement, according to a fragment in the Bodleian Library (not classed yet), which seems to be part of a prayer-book for the feast-days (see Document V). Less plausible would it be to suspect that the writer of the *Megillah*, having been in friendly relations with the Maimonides family, would not associate Moses Maimonides and Nethanel. There is a document in the Bodleian Library, MS. Hebrew c. 3, fol. 6, a deed which contains a transaction of property between the son of a son of Abraham ben Hillel, אלשיך אבן אסחק אלבוארי בן אלשיך סיר אלאהל נע כבוד מר אברהם בר אלשיך, dated [the day blank] Tebeth 4974 A.M. and 1525 Sel.= 1214 A.D. To complete the mention of Nethanel, we shall state that in a MS. of the Bodleian Library, Hebrew a. 2, fol. 16, there is a letter by מרדכי הלוי היקר הנבון אלשיך אבן סעיד כנף מרדכי הלוי הנבון. Finally, on the back of a leaf (the property of Mr. E. N. Adler), which contains four lines of Deut. ii. 25-28 (without vowel-points, paper), we read as follows: (these words crossed through) חק זה התיק עם ספר שבו כנף מר ורב

The list of the *Negidim* is probably the following:—

Samuel his son, his grandson ?.

Mordecai.

Samuel, son of Hananiah.

Substitute ? Nethanel, but in reality Moses Maimonides.

Abraham, son of Moses Maimonides.

Sar Shalom.

In MSS. Heb. *a.* 2, fol. 9, and in another miscellaneous MS. not yet classified, we find mentioned the premises of Sar Shalom hal-Levi, the dates 1185 and 1189 are given. We give only the text of one of them: בתרי בשבה דהוא תמניסר ימי לירח טבת שנת אלפא וארבע מאה ותשעין ושית שנים לשטרות בפסאטא מצרים דעל נילום נהרא מותבה רשותיה דאדונינו גאונים שר שלום הלוי גאון יהי שלום לעולם . . . Sar Shalom is not a very usual name, and the date suits our personage of that name, but the epithet of לוי would be against the identity. Besides, a Gaon or a person so highly esteemed could hardly be so rudely handled as Zuta is. We shall have to wait for other documents, if there are any in existence, before venturing to identify the two.

DOCUMENTS.

I.

[ ] כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו וג' יהי יי' אלהיך ברוך אשר בחר בך מכל שבטי ישראל וישימך לנגיד על עמו ישראל

ידיד האל [מעולם ועד עולם יהיה כאור] מפואר בחסידות אשר עלה עלי כל ונכבדים ביראת (אל) מעשים מאושרים הלא נור[ע] צעדהו חכמה עזרו עז ובימין רוממה •• ליתחכם בתעלומה ברוב בינה ושכל מפוארים

דשמו אב לכל חכמי רפאות ונמנה ראש לכל מבין פלאות והוא רופא לעצמות יבישות וחובש לכל לבבות נשברים דבריו הם מרפא לכל חולה והוא דורש ופני אל מחלה דבר האל יהיה ולא יבלה וכל רשום ונכתב בספרים המוני עם בשבח אל הודו והרבו שיר לנשגב ביחודו אשר בחר בנגיד זה לעבדו והעצימו ועלה בנברים

הכמוהו בכל מחוז ופלך ואח[ריו] אין בדרכיו [הלך] וכי הוא ש •• וצר •• הוא משלך לנח [injured] רים נפשי בו [injured] היו •• •• ונגיד לכל גויה אלוה [injured] שאילה לשמריהו לשנות דור דורים

גדול דורים ונודע בשערים ומיבין כל סתרים וידיו נעזרים הלא עלה יחי ויזכה ונינו אז יחכה לגדולה ולישע יזכה ובו יקום אשר כל מחכה לגאולה וקיבוץ נפזרים

דברי אל יהיו לעולמים אשר דבר הלא הם בקיומים ולקחום עמים והביאום להר מרום הרים

חזו וראו אמן קץ אשר נעלם ובינו בין בחזון אשר גלם חזון חמודות יהיה וגם ישלם וכל סתום ונחתם בדברים

II.

יפיית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך וג' יצר סמוך תצר שלום שלום כי כך בטוח: שלום האציל האדיר יועצם תמיד והברכות לו יעמיד האל יוי' כי ידבר שלום אל חסידיו עושי רצונו מבטלי¹ רצונם מפני רצונו מייחלי טובו וחסדו כגון אשר

¹ מנשבלי. MS.

הוא הולך תמים ופועל צדק ודובד אמת וכול הולך צדקות ודובר
 משרים וכל מדות
 השבח בו קשורים הוא כבוד גדולת קדושת מרנו ורבנו אדוננו ועטרת
 ראשנו מבורך
 אלוף הבינות חכם הישיבה סנהדרא רבא שר השרים עוז כל בית
 ישראל נגיד עם
 יי אלהים ישמרהו ויחיהו ויברכהו וישוה עליו הוד והדר ויגדל כבודו
 בישועתו
 לתתו עליו לשם לתהלה ולתפארת יותר על ז[את ו] כזאת בן כבוד גד
 קד מר ור סעדיה
 הרופא ימצא מנוחה במלונו יעלו חסידים בכבוד ישא אדוננו הנגיד
 ברכה מאת יי וג וקידה וגחן והשתחויה ונשיקת יד מצעירו נרצעו
 הנכסף לראות
 יפעתו הנוגהת הזוהרת הנוהרת כאור הנוגה כוזהר הרקיע כצאת השמש
 בנבורתו
 יאריך ימים ושנות חיים בימי העץ וכחול ירבה ימים לקיים עליו והיה
 כעץ שתול (cut off) כח הזקנה ותשות
 On the recto is the following address (right margin cut):—
 .. גדלת קדשת מרנו ורבנו אדוננו כליל תפארתנו מבורך אלוף
 הבינות חכם הישיבה סנהדרא רבא
 .. עוז כל בית ישראל נגיד עם יי ישמרו כאישון בת
 עין ובצל כנפיו יסתירהו בן כב גד קד
 [סעד] יה הרופא החכם והנבון נבע שלום רב יגיע אלקאהרה
 אלמחרוסה בלעז אלדאים ישע יקרב

III.

- 1 בשעה מעלה ועונה מהוללה ושמחה וצהלה וחדוה וגילה . . לה ומילוי
 כל שאלה
 2 לאדוננו השר הגדול הנעלה נגיד הנולה ירום הודו מעלה מצלה
 לחתן ולבלה
 הנקהלה ישישו וישמחו יציצו ויפרחו יבנו ויצליחו . . ויצליחו לירח
 ניסן דשנת אלפ[א ארבע] מאה ושתין ותמניא לשט[רות]

IV.

ועל כתם טוב ששנה והועם אעשה
 על בוחר בדרכי ישרים • אשר יפל
 וגם הובל לקברים • אעשה
 על אומר תפלות לפני אל
 ועושה צדקה לעם האל • אעשה
 על דורש טוב לתמה ויונה •
 אבכה במר ואשא קינה • אעשה
 על נגידים ומעשיו בחסד [יש]ועות •
 [injured] ועיני יולו דמעות • אעשה
 עליך ותם וגומל חסד לְמִכִּים
 אקונן במר ועיני למותו בוכים • אעשה
 על טהור וצדיק נאסף לנחו
 יבוא שלום וגם ילך נכחו • אעשה
 תהי נפשך שמואל נגיד דורו •
 צרורו תוך צרור חיים פני צורו • אעשה

V.

כי נגידים • זקני איומה • אשר הוציאו לאור תעלומה • והוסיפו ביאור
 כדת קדומה • בברית שעל לוח לבם חתומה • להעמיד יסודי הדת על תלם •
 המה הגיבורים אשר מעולם • ועל נאוני ישראל הנעימים • הקדושים והתמימים
 שעמדו אחריהם • ונראה כבוד יי אליהם • אשר נשאם לבבם לקרבה אל
 המלאכה לעשות אותה • חכמות נשים בנת ביתה • הראשונים מהם והאחרונים •
 והחסידים הנבונים • אשר ירדו לגנים ולקטו שושנים • ובעשותם רצונך שוכן
 שמים • עזרתם עד שהעלו מים התלמוד לשמיו המרביצים מהם והדורשים
 מקור חכמה מאור עינינו ארי שבחבורה • כרב אשי דהוא בתרא אדונינו
 הרב רבינו יצחק בר כבוד ר' יעקב זכר צדיקים לתחיה ולברכה הוא וכל
 מייתי משפחתו דאיפטר מן עלמא הדין ועל כבוד מעין החכמות • ומעין
 השלמות ונזר התמימות וזה הצדק ומכון האמת בדעתו הרחבה • ונפשו
 הנדיבה • המסתופפת לחסות בצל עליון פלגי מים בציון • שמעה ותשמח ציון •
 אשר החיה הנפשים • באוסף הנטושים • יועץ וחכם חרשים • אשר הביא
 ידי במסורת הברית • חן על פליטת השארית • ושם להם תקוה ואחרית •
 בעל חמדות הגבוהים והמעלות הנגוהים • משה איש האלהים • נר מערב •

ואור מזרח • צדיק כתמר יפרח • עמוד התוך • אשר בית ישראל נשען
 עליו • בשמעו את הקול מדבר אליו • כל כבוד גדולת קדושת גאונינו
 מיומן • ועל כבוד גדולת קדושת העניו החסיד מרינו ורבינו אברהם בנו •
 ועל כבוד הדרת פנת יקרת מרינו ורבינו עובדיה בן בנו החסיד • ושאר
 מיתי משפחתו דאיפטרו מן עלמא הדין • רוח יי תניחם • ובהקיצם תשיחם •
 ועל כבוד הנפש הישרה • הזכה והטהורה • אשר דבקה בחייה בכשרון • תשחק
 ליום אחרון • אשר שנתה באהבת אלהיה • ושמה יראתו מעיליה • ורחצה
 וסכה • ושמת שלמתו עליה • ככלה תעדה כליה • ביתרון דעת החכמה •
 תחיה בעליה • ורדפה האמת וחמדה יריעותיו • וגנזיו ובתיו ועליותיו •
 ותיעבה¹ מחנות השקר והשוא • ודרכה שבילי היושר והשו² • כבוד הרב
 הקדוש מרינו ורבינו אליעזר הדיין אשר תורת אל בלבו • ויי אלהיו עמו
 ותרועת מלך בו • שנהרג על יחוד שמך בשיחו • לא כהתה עינו ולא נס
 לחה • הנחמד והנחשק והזכור הנגנו תחת כסא הכבוד • ועל כבוד כלל
 מיתי הקהל חקדוש הזה ישמרם שוכן מעונם • מגדולם ועד קטנם • אנשים
 מהם ונשים • יחד כראשים ברשים • ועל כבוד רבותי ומרי • אשר האירו
 מאורי • והחיו פגרי • והכשירו אמרי • והישירו דברי • כבוד ר' משה בר
 יעקב המלמד • וכבוד הרב רבי מנחם • בר כבוד ר' יוסף וכבוד הרב ר'
 שלמה בר כבוד ר' יצחק יגונם האל בצל שכנתו • ורוחו תניחם תחת
 איברתו • ועל כבוד יולדי זכרם לברכה • לחיי העולם הבא • ועל שאר מיתי
 משפחתינו ועל כבוד שאר מיתי ישראל דאיפטרו מן עלמא הדין קודשא
 בריך הוא ישרי וישבוק וימחול ויסלח ויכפר לחוביהון ולחובנא ולחובי
 כל עמיה בית ישראל רוח יי תניחם תהי עמידתם בקרוב ילוה עליהם
 השלום • ועל מלונם יהי שלום • תזכרנה צדקותם וימחלו כל עונותם •
 ילינם האלהים במלון נחמד ונחשק עם שבע כתות של צדיקים בנן עדן •
 שלום שלום יבושרו ויועילם צדקתם ואמונתם וכל מיתינו ומיתכם ומיתי
 כל עם יי צבאות בכלל הרחמים והנחמה ואמרו אמן: זמרו אלהים . . .

POSTSCRIPTS.

I.

April 14, 1896.

My essay was in type in February last, for insertion in the April number, but the infirmity of my eyes prevented me from reading

¹ So MS.

² So MS.

the proofs, and I had to postpone the revision till the present date, when my learned friend S. J. Halberstam, to whom I had sent a copy of this paper, informed me that the Megillah has been published in the גנוי ירושלים, I, pp. 37 to 43, by Rabbi Solomon Aaron Wertheimer of Jerusalem, from the same MS., he believes, as mine. Yes, it is so, for the Jerusalem Rabbi sold it to the Bodleian Library after having taken a copy evidently for publication, without stating the fact when he offered it for sale. The same is the case with the letter of Jonathan of Lunel (גנוי, p. 35), and an item concerning the Jews at Narbonne (ibidem, p. 44), which I have published in the *Medieval Jewish Chronicles*, II, p. 251. I may add that this document is not Jonathan's autograph, as Rabbi S. A. Wertheimer believes. The leaves of the Midrash אספה and other *Midrashim*, published by him (see *מדרשות*, III, p. 8 sqq.), were also sold to the Bodleian Library after copies had been taken from them for publication, without notice being given to the authorities of the Library. My reason for republishing the document is not only by right of precedence, and the wish of the Editors of this QUARTERLY, but also because I have filled up the lacunas in the MS. differently from the Rabbi; moreover, I give the beginning of the document from another fragment, and make use of the fragment published by my friend Dr. Harkavy from a third fragment. Further, our Megillah helped me to the early history of the נגידים, which I give in the appendix with documents, which will enable my successors in this field to enlarge and criticize it. I hope that Rabbi S. A. Wertheimer will continue to bring to light interesting documents as he has done up till now, but that he will remember the saying of the early Rabbis, טוב תורה עם דרך ארץ.

II.

Should Professor Kaufmann's *desideria pia*, concerning a third edition of Sambari's *Chronicle*, "in which my omissions might be supplemented, and a distinct line drawn between that which is borrowed and Sambari's own information" (*J. Q. R.*, VIII, p. 512), be realized, may I be permitted to draw his attention to the existence of another MS. in the possession of the Alliance Israélite Universelle in Paris? I mentioned this fact to Dr. Berliner, when he asked my permission to reprint Sambari's *Chronicle* from the

Mediaeval Jewish Chronicles, I. This MS. was lately lent to me by the kindness of M. Bigart, Secretary of the Alliance. It is defective at the end (from **הששי**, p. 82, l. 12), but has the missing pages of the Bodleian MS. (see Catalogue, No. 2410), of which a photograph was made and inserted in it. I had no time, and moreover the state of my sight would not allow me to collate it throughout. The few variations I saw by accident are the following: (edition Berliner) page 1, l. 2 **עצר** for **נצר** (see above, p. 552); l. 3 **ותשפה** (above, p. 552); l. 6 **שבבבל**; l. 7 **מאה**; l. 10 **כל** for **בכל**.—Page 2, l. 8 **זהו מה שהם נוהגים**; l. 3 from below, **לא היו** for **אין**.—Page 3, l. 6 **כתיבת יד ישן**; l. 7 **כזה** for **בזה**; l. 9 **דלך** for **דלקי**.—Page 82, l. 3 **אלשאקאר** for **אלשאקי**.

The title is the following: **ספר דברי יוסף אשר חבר ואסף את שלשלת הרבנים מסוף רבנן סבוראי עד היום ובכללם דברי ריבות ומריבות ומאורעו רבות ורעות והנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם משנת ארבעה אלפים ושלש מאות ושנים ושמונים ליצירה עד שנתנו זאת שהיא שנת הושיענו ונושעה** (1677 A.D.) **ליצירה פה מצרים**

Ed. Oxford, p. 150, l. 8 (ed. Berliner, p. 62, line 3 from bottom), the Paris MS. has as follows: **עשן . . . לפק ועתה נחחיל לכתוב דברי ריבות . מלחמות וקרבות . כרמחים וכחורבות . בשוקים וברחו בית אשר נפלו**

III.

My learned friend, S. J. Halberstam, suggests that Judah Nagid (p. 552) succeeded Samuel (p. 553), according to Sambari, and that he was preceded by Abraham Maimonides. Sambari, however, takes no heed of chronology. If Judah had followed Samuel, an allusion would have been made in the Megillah (p. 546) to the supposed **נגיד** in connexion with Samuel's death and Maimonides' arrival.

A. NEUBAUER.